

Aİ, Mərkəzi Asiya və Azərbaycan

Qərbin Türk dövlətlərinə yeni münasibəti və perspektivlər

lı inkişafı təşviq etməklə, bölgənin Avroatlantik inteqrasiyasına dəstək vermək və regional sülh və təhlükəsizliyi gücləndirməkdir.

bilər. Bu prosesin nəticəsi, ölkələrin bir-birilə və beynəlxalq səviyyədə əməkdaşlığından və regiondakı balansın necə formalaşacağından asılıdır.

AB-Mərkəzi Asiya yaxınlaşmasının Rusiyaya təsiri

AB ilə yaxınlaşan Mərkəzi Asiya ölkələri müxtəlif beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlıq quraraq, Rusiyanın regiondakı üstünlüyünü və təsirini azalda bilər. Bu, Rusiyanın bölgədəki siyasi və iqtisadi nüfuzuna təsir göstərə bilər və göstərməkdədir. Mərkəzi Asiya ölkələri müxtəlif beynəlxalq əlaqələr və ticarət tərəfdaşları ilə əlaqələri gücləndirir ki, bu, Rusiyadan asılılığı azalda

AB-Özbəkistan yaxınlaşması nə vəd edir?

Özbəkistanın beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlığın yeni səviyyəsinə yüksəlməsi yeni xəbər deyil. Avropa İttifaqı ilə Genişləndirilmiş Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi (EPCA) və Prezident Şavkat Mirziyoyevin Brüsselə səfəri zamanı imzalanmış 10 milyard avroluq investisiya ölkənin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcını qoyur. Oktyabrın 26-dan 30-dək Mərkəzi Asiyaya işgüzar səfəri ilə Daşkənddə olan Cənubi və Mərkəzi Asiya üzrə xüsusi elçi Sergio Qor və dövlət katibinin müavini Kristofer Landau ilə danışıqlar zamanı gələcək dialoq davam etdiriləcək. Qor və Landau Özbəkistan hökumətinin nümayəndələri ilə görüşəcəklər. ABŞ Dövlət Departamentinin mətbuat xidmətinin məlumatına görə, əsas diqqət iqtisadi əməkdaşlıq, ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, regional və global təhlükəsizliyin müzakirəsi olacaqdır.

Bir gün əvvəl Özbəkistan prezidenti Şavkat Mirziyoyev Brüsselə səfər edib və burada Avropa Şurasının sədri Antonio Kosta və Avropa Komissiyasının sədri Ursula fon der Leyenlə əsas danışıqlar aparıb. O, həmçinin Belçika Kralı Filip ilə də dinləyicilər arasında görüş keçirib. Səfər Özbəkistan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında Birgə Əməkdaşlıq Sazişinin rəsmi imzalanması mərasimi ilə yekunlaşıb. Özbəkistan prezidentinin mətbuat xidmətinin məlumatına görə, bu sənədin imzalanması 1996-cı ildə bağlanmış sazişi əvəz edərək, Özbəkistan və Avropa İttifaqı arasında əməkdaşlıq üçün mövcud hüquqi bazanın yenilənməsi və əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirilməsi məqsədi daşıyır. Yeni sənəd hərtərəflidir və ikitərəfli əməkdaşlığın bütün ən mühüm sahələrini əhatə edir. Konkret olaraq, o, ticarət və investisiya məsələlərinə toxunur, həmçinin elm, təhsil, innovasiya, ətraf mühit və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə bölmələrini əhatə edir. Özbəkistan tərəfi vurğulayıb ki, bu sazişin imzalanması tərəfdaşlığı "görünməmiş yüksək səviyyəyə" yüksəldir.

Ardı Səh. 6

Orta Dəhliz layihəsinin Azərbaycana bir sıra mühüm üstünlüklər, iqtisadi, siyasi imkanlar qazandıracağı şübhəsizdir. Bununla Azərbaycan beynəlxalq ticarət yollarında əsas aktora və mərkəzi tranzit yola əsas nəzarət edən ölkə olmaq imkanını əldə edir. Bu, ölkənin logistika imkanlarını artıraraq, yükdaşımaların və ticarətimizin daha səmərəli və ucuz olmasına şərait yaradır. Layihə çərçivəsində həyata keçirilən infrastruktur layihələri Azərbaycanda yeni iş yerlərinin açılmasına və iqtisadi fəaliyyətin intensivləşməsinə səbəb olacaqdır. Bu, ölkənin ümumi iqtisadi balansını və xarici sərmayələri cəlb etməsini stimullaşdırır.

Regional əməkdaşlıq və təsir imkanlarının gücləndirilməsi nöqtəy-nəzərindən yanaşdıqda Orta Dəhliz və onun tərkib hissəsi olan nəqliyyat layihələri Azərbaycanın regionda əsas mərkəz kimi mövqeyini gücləndirməyə kömək edəcək. Bu da ölkənin diplomatik və siyasi təsir imkanlarını daha da artıracaqdır. Azərbaycanın zəngin enerji resurslarının Avropaya və digər regionlara yaxşı əlaqələndirilməsi ilə birlikdə, Orta Dəhliz enerji təhlükəsizliyinə və tranzitin etibarlılığına mühüm dəstək verir. Bu layihə, regional əməkdaşlığı və qarşılıqlı faydaları gücləndirərək, siyasi sabitliyi və qarşılıqlı etimadı artırmağa xidmət edir.

Nəticədə, Orta Dəhliz Azərbaycana iqtisadi, nəqliyyat və siyasi sahələrdə yeni imkan və üstünlüklər qazandırmaqla, ölkənin regional və global ticarət şəbəkəsinə inteqrasiyasını sürətləndirir və inkişafını dəstəkləyir. Avropa İttifaqının (Aİ) Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əlaqələri dərinləşdirməsi təkcə ticarət məqsədi daşımır – bu, həm də enerji təhlükəsizliyi, Rusiyadan asılılığın azaldılması və "Orta Dəhliz" (Transxəzər Şərq-Qərb nəqliyyat marşrutu) üzərində nəzarətin gücləndirilməsi siyasətidir.

Azərbaycanın üstünlükləri

Azərbaycan bu prosesdə bir neçə mühüm üstünlüyə malikdir. Belə ki, Azərbaycan Xəzər dənizi ilə Qara dəniz, həmçinin Mərkəzi Asiya ilə Avropa arasında əsas körpüdür. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı və yeni logistika infrastrukturunun mövcudluğu ölkəni "Orta Dəhliz"in əsas hissəsinə çevirir. "Cənub Qaz Dəhlizi" vasitəsilə Azərbaycan Avropaya alternativ qaz mənbəyi təqdim edir. Bu, ölkənin strateji əhəmiyyətini artırır və Bakı üçün siyasi manevr imkanlarını genişləndirir.

Azərbaycan regionda sabitliyi qorumağı bacaran nadir ölkələrdəndir. Bakı həm Qərb, həm də Şərq (Çin, Türkiyə, Mərkəzi Asiya) tərəfdaşları ilə münasibətlərdə balans saxlayır. Bu, onu mühüm tranzit və diplomatik mərkəzə çevirir. "Dəhliz ölkəsi"

statusuna uyğun olaraq nəqliyyat-logistika, rəqəmsal infrastruktur və liman imkanlarının inkişafı Azərbaycanın regional rolunu möhkəmləndirir. Xəzər dənizinin qərb sahilində yerləşən Bakı limanı hazırda Mərkəzi Asiya ilə Avropa arasında ən çevik marşrutlardan biridir.

Azərbaycan həm Aİ, həm Türkiyə, həm də Mərkəzi Asiya dövlətləri üçün zəruri tərəfdaşa çevrilib. Bu, ölkəyə beynəlxalq arenada daha çox söz sahibi olmaq imkanı verir. Tranzit və enerji ixracından əldə edilən gəlirlər artır. Xarici investisiyalar və Avropa ilə texnoloji əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açılır. Eyni zamanda, qaz ixracının artırılması və yaşıl enerji layihələri (külək, günəş, hidrogen) sayəsində Azərbaycan enerji keçidi dövründə strateji tərəfdaş kimi tanınır. Azərbaycan "sabit və etibarlı tərəfdaş" imici ilə Mərkəzi Asiya ölkələri arasında nüfuz qazanır, regionda koordinator rolunu oynayır.

Avropa Birliyinin Orta Dəhliz maraqları

Avropa Birliyinin (AB) Mərkəzi Asiya regionunda əsas iqtisadi və siyasi məqsədlərini araşdırsaq, ticarətin və iqtisadi əlaqələrin gücləndirilməsini aşkara çıxarmış olarıq. AB Mərkəzi Asiya ölkələri ilə ticarət və investisiya münasibətlərini inkişaf etdirməyi, iqtisadi inteqrasiyanı təşviq etməyi qarşısına məqsəd qoyur. Qərb həmçinin bölgədəki enerji resurslarının və nəqliyyat marş-

rutlarının əlçatanlığını artırmağı və enerji etibarlılığını təmin etməyi, çevrə və davamlılıq sahəsində əməkdaşlıq və layihələr vasitəsilə bölgənin iqtisadi potensialını genişləndirməyi də prioritet hesab edir.

Siyasi məqsədlərə gəlincə, Mərkəzi Asiyada siyasi sabitliyi təmin etmək və bölgədə sülh və təhlükəsizliyi dəstəkləmək, insan hüquqlarının və demokratiyanın təşviqi: İnsan hüquqları və demokratiya standartlarını yüksəltmək, vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq etmək, Mərkəzi Asiya ölkələri ilə davamlı və mənalı siyasi dialoqu və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək önəmli hesab edilir. Ümumilikdə, Avropa Birliyinin Mərkəzi Asiya regionunda əsas məqsədi iqtisadi və siyasi sahələrdə stabil və davam-

və regionda iqtisadi və siyasi müstəqilliyi artırmağa kömək edə bilər. AB ilə yaxınlaşma, Rusiyanın regionda hazırkı mövqelərinə qarşı hücumları gücləndirə bilər. Lakin, eyni zamanda, Rusiya ilə bölgədə hərtərəfli əməkdaşlıq da mümkündür, xüsusən də təhlükəsizlik və enerji sahələrində.

Mərkəzi Asiya ölkələrinin daha çox beynəlxalq tərəfdaşlar və əməkdaşlıq imkanları axtarması, Rusiyanın bölgədəki siyasi təsirini azaltmaq və regional qərarların çoxlu tərəfdaşlar arasında bölüşdürülməsinə səbəb ola bilər. Ümumilikdə, AB ilə yaxınlaşma Rusiyanın regiondakı təsir mexanizmlərinə və geopolitik mənzərəyə təsir edə bilər, ancaq bu, həm də Rusiya ilə əməkdaşlıq və dialoq imkanlarını açıqlaya

Aİ, Mərkəzi Asiya və Azərbaycan

Əvvəli-Səh-5

Avropa Komissiyasının vitse-prezidenti Kaja Kallas deyib: "Bugünkü tarixi saziş Aİ ilə Özbəkistan arasında münasibətlərdə yeni səhifə açır. Bu, bizim siyasi, ticarət və müdafiə əlaqələrimizdə mühüm irəliləyişin göstəricisidir. İnsan hüquqları, vətəndaş cəmiyyəti ilə əlaqə və demokratiya daha sıx əməkdaşlığımızın əsas elementləri olacaq".

Özbəkistan liderinin səfəri çərçivəsində birgə biznes forum da keçirilib. Forum çərçivəsində Avropanın aparıcı şirkətləri ilə yeni perspektivli layihələrin həyata keçirilməsinə dair mühüm razılaşmalar əldə olunub.

Bu müqavilələr enerji, kimya, logistika, kritik mineralların işlənməsi, tekstil və əczaçılıq kimi strateji sektorları əhatə edən ümumi dəyəri 10 milyard avrodan çox olub. Davam edən və yeni layihələr də daxil olmaqla, birgə təşəbbüslərin ümumi portfeli hazırda 40 milyard avronu keçir.

Görüşlərdən sonra Mirziyoyev, Kosta və fon der Leyen birgə bəyanat yayıblar. Onlar Özbəkistan və Avropa İttifaqı arasında strateji tərəfdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsinə və yeni, perspektivli əməkdaşlıq sahələrinin inkişafına sadıq olduqlarını bir daha təsdiqləyiblər. Səfərin digər mühüm nəticəsi Özbəkistanın Ümumdünya Ticarət Təşkilatına daxil olması ilə bağlı Aİ ilə ikitərəfli danışıqların başa çatmasının rəsmi elan edilməsi olub.

Özbəkistan ardıcıl olaraq çoxvektorlu xarici siyasətin tərəfdarıdır. Hətta global tarif müharibələri və

Ümumdünya Ticarət Təşkilatının dərin böhranı fonunda Daşkənd öz sıralarına qoşulmağa sadıq qalır. Oxşar strategiya Avropa İttifaqı ilə münasibətlərdə özünü göstərir. Aİ-nin gözləyə biləcəyi hər hansı konkret öhdəliklərin yerinə yetirilməsindən asılı olmayaraq. Sənəd Rusiya və Çinin Özbəkistanın ən mühüm strateji tərəfdaşları, əsas ticarət tərəfdaşları və investorları olaraq qaldığı mövcud arxitekturanı dəyişmir.

Özbəkistanın keçmiş xarici işlər naziri Vladimir Norov yeni sazişin əsas strateji aspektini vurğulayıb: Rusiya, Çin və Türkiyə ilə maraqlar balansının qorunması. O, Özbəkistanın təhlükəsizlik, miqrasiya və logistika baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edən MDB, Aİİ (müşahidəçi qismində) və ŞƏT-də iştirakının

qorunub saxlanılacağını deyib. Norov Özbəkistanın "Politika" saytına deyib ki, Kəmərlər və Yol Təşəbbüsü heç kimə qarşı hərbi və ya siyasi ittiqaq deyil. O, Özbəkistana vahid güc mərkəzindən asılılıq risklərini minimuma endirən alternativ inkişaf yolları təqdim edir.

Digər sahələrlə bağlı, qeyd etmək olar ki, Çin "Bir Kəmərlər və Yol" infrastruktur layihələrində əsas tərəfdaş olaraq qalır. Texnologiya və davamlı inkişaf sahəsində Aİ ilə əməkdaşlıq Daşkəndin Pekinlə danışıqlarda mövqeyini gücləndirəcək, borc tələlərindən qaçmağa kömək edəcək və müxtəlif investisiyalara çıxışı açacaq. Ankara ilə inkişaf edən münasibətlər Aİ ilə əməkdaşlığa zidd deyil. Türkiyə Aİ ilə gömrük ittiqaqı sayəsində üçtərəfli layihələr üçün platformaya çevrilə bilər.

Son illər Avropa İttifaqının Mərkəzi Asiyaya marağı artıb və bu diqqət mərkəzində Özbəkistan dayanır. 2019-cu ildə Aİ üç əsas istiqaməti vurğulayaraq regionla bağlı strategiyasını yeniləyib: dayanıqlığın gücləndirilməsi, iqtisadi artımın təşviqi və regional əməkdaşlığın inkişafı. Bu strategiyanın həyata keçirilməsi üçün əsas vasitələrdən biri Mərkəzi Asiya dövlətləri ilə Genişləndirilmiş Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişlərinin (EPCAs) bağlanması olmuşdur. Qazaxıstan və Qırğızıstan artıq Aİ ilə EPCA-nı imzalayıblar.

Bu siyasəti nümayiş etdirən əlamətdar hadisə 2025-ci ilin aprelində Səmərqənddə keçirilən ilk Aİ-Mərkəzi Asiya Sammiti olub. Sammitdə Aİ region üçün 12 milyard avroluq investisiya paketini və Avropa İnvestisiya Bankının Özbəkistanda ofisinin açıl-

masını elan edib. Bu addım Özbəkistanın Aİ üçün əsas tərəfdaş kimi rolunu vurğulayıb. O, tək cəhətli əməkdaşlıq kontekstində deyil, həm də regionun Rusiya və Çindən asılılığını azaltmaqla mövcud güc balansını dəyişməyə qadir olan mühüm logistika mərkəzi kimi nəzərdən keçirilir.

V.VƏLİYEV

